

Nr 29

Av herr **Hjalmarson m. fl.**, om ändrad ordning för uppförande i statsbudgeten av anslag till avlöningar.

I motioner vid årets riksdag hemställer vi om ändrade grunder för vissa anslags uppförande i statsbudgeten. Som skäl härför anföres främst, att ett sammanförande av smärre sakanslag under varje huvudtitel skulle medföra en effektivisering av budgetarbetet såväl i riksdagen som hos Kungl. Maj:t, att det skulle ge verk, myndigheter och statsunderstödda institutioner möjlighet till en smidigare anpassning av utgifterna efter föreliggande behov och därigenom åstadkomma större effektivitet i den finansiella hushållningen samt att detta å andra sidan skulle möjliggöra icke oväsentliga besparingar på anslagen. När det gäller sakanslagen föreslås nyordningen träda i kraft redan under budgetåret 1960/61.

Förhållandet är i viss mån detsamma beträffande personanslagen. Även här förekommer i många fall en onödig stelhet i anslagsspecificeringen. Därtill kommer att avlöningsanslagen för närvarande är uppförda på ett sätt som försvårar en konsekvent granskning från riksdagens sida.

Avlöningsanslagen grupperas för närvarande i huvudsak så, att ordinarie befattningshavares egentliga lön uppföres under en post, de rörliga tilläggen till dem under en annan och icke ordinarie befattningshavares avlöning inklusive rörligt tillägg under en tredje. Eftersom riksdagen beslutar om inrättandet av ordinarie tjänster och liksom för statens tjänstemän över huvud även om avlöningsgrunderna, är anslaget till ordinarie befattningshavares avlöning uppfört som förslagsanslag. Detsamma gäller beträffande anslaget till rörligt tillägg åt dessa befattningshavare. I enlighet med på senare tid antagna, ehuru icke undantagslöst tillämpade principer skall anslaget till avlöning åt icke ordinarie tjänstemän vara obetecknat. I fråga om dessa har riksdagen nämligen icke alltid beslutat om tjänsternas inrättande men väl om avlöningsgrunderna. Att anslaget är obetecknat utesluter principiellt dess överskridande, och härigenom har riksdagen velat skaffa sig en kontroll motsvarande den som gäller i fråga om ordinarie tjänstemän.

Även i de fall då den antydda regeln för anslagsbeteckningen följes, inträffar det något egendomliga förhållandet att, samtidigt som riksdagen då det gäller ordinarie tjänster i de lägsta lönegraderna prövar tjänsternas inrättande, den i fråga om tjänster ända upp t. o. m. 19:e lönegraden lämnar viss frihet för vederbörande att inrätta icke ordinarie tjänster, ehuru statsverket därigenom iklädes även framtida tjänste- och familjepensionsförpliktelser.

I ett numera betydande antal fall är emellertid avlöningsanslagen till icke ordinarie tjänstemän förslagsanslag, fastän riksdagen endast i fråga om avlöningsgrunderna angivit de förutsättningar under vilka anslaget får disponeras och fastän det här rör sig om mycket betydande belopp. Anordningen har motiverats med att inom vissa förvaltningsområden med fluktuerande personalbehov säkra uppskattningar rörande medelsbehovet icke är möjliga. Sedan länge har dock under varje huvudtitel upptagits anslag för extra utgifter, som är avsedda att tagas i anspråk bl. a. i dylika fall. Särskilt i de fall då avlöningsanslagen till icke ordinarie befattningshavare uppföres som förslagsanslag framträder den bristfälliga konsekvensen i riksdagens budgetbehandling mycket starkt. Å ena sidan detaljgranskas formellt mycket små sakanslag och detaljgranskas likaledes mer eller mindre formellt inrättandet av förhållandevis lågt avlönade ordinarie tjänster, å andra sidan lämnas vida befogenheter i fråga om inrättande av icke ordinarie tjänster i avsevärt högre lönegrader.

Med hänsyn till de mycket stora belopp det beträffande avlöningsanslagen är fråga om synes kunna ifrågasättas, om icke dessa anslag borde grupperas så, att anslagen till avlönande av ordinarie och e. o. tjänstemän uppföres under en post, eftersom båda slagen tjänster i verkligheten är synnerligen fasta, och att avlöningsanslagen till extra tjänstemän likaledes uppföres under en post, det förra anslaget som förslagsanslag och det senare som obetecknat anslag. Anslaget under varje huvudtitel till extra utgifter skulle i enlighet därmed kunna tagas i anspråk för att möta oförutsedda merkostnader för extra tjänstemäns avlönande. Även när det gäller extra tjänster kan det emellertid finnas skäl att begränsa rörelsefriheten till att avse endast befattningar under 19:e lönegraden, enär verkens och myndigheternas handlingsfrihet icke bör drivas så långt, att de utan riksdagens medgivande kan genomföra mera djupgående organisatoriska åtgärder, såsom t. ex. inrättandet av nya avdelningar och byråer.

När det gäller extra tjänster i lägre lönegrader tillkommer vidare den omständigheten att den nuvarande skarpa gränsdragningen mellan personanslag och sakanslag i vissa hänseenden icke längre kan anses motiverad. De möjligheter som numera erbjuder sig till mekanisering och förenklingar inom kontorsarbetet står i nära sammanhang med behovet särskilt av lägre kontors- och kanslipersonal. En verklig effektivisering av förvaltningsarbetet på dessa områden blir möjlig endast om man i varje särskilt fall kan mot varandra väga vidden av ett minskat personalbehov och kostnaderna för anskaffande av exempelvis bättre kontorsmateriel.

Vad här anförts synes motivera flera olika ändringar i sättet för avlöningsanslagens uppförande. För det första bör ordinarie och extra ordinarie befattningar i princip handläggas på samma sätt. I båda fallen bör riksdagen beredas tillfälle att i samma utsträckning ta ställning till inrättandet

av särskilda tjänster. För det andra bör alla de anslag vara maximerade, inom vilkas ram Kungl. Maj:t eller myndighet har möjlighet att efter eget beprövande och utan riksdagens hörande inrätta nya befattningar eller ändra löneställningen för existerande tjänster. För det tredje bör myndigheterna ges möjlighet att inom en given kostnadsram på bästa sätt utnyttja resurserna för såväl personal- som sakutgifter. En dylik rörelsefrihet är likväl självfallet möjlig endast när det gäller utgifter för avlöningar åt extra befattningshavare eller för arvoden åt tillfälligt anställda befattningshavare.

Förändringar i dessa hänseenden är önskvärda oavsett anslagens storleksordning, bl. a. därför att de skulle understryka verkschefernas möjligheter och skyldigheter att fortlöpande rationalisera förvaltningsarbetet och på bästa sätt hushålla med personalresurserna. Bl. a. därför att det av statsverkspropositionen icke framgår hur anslagen till icke ordinarie personal fördelar sig på e. o. personal å ena sidan, extra samt arvodesanställd personal å den andra, har vi emellertid ej möjlighet att nu föreslå någon ändring i vad gäller budgetåret 1960/61. Riksdagen torde i stället i skrivelse till Kungl. Maj:t böra hemställa, att en förändring i berörda hänseenden äger rum i samband med utarbetande av statsverkspropositionen för budgetåret 1961/62.

Med stöd av vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t måtte

dels vid uppgörandet av statsverkspropositionen för budgetåret 1961/62 och följande budgetår för ifrågakommande fall uppföra å förslagsanslag avlöningar till ordinarie och extra ordinarie tjänstemän — under bifogande av vederbörliga uppgifter rörande personalförteckningen avseende samtliga ordinarie och extra ordinarie befattningar — samt å obetecknat anslag avlöningar till extra tjänstemän, varvid uppgift bör lämnas om behovet av extra befattningar i 20:e lönegraden och däröver,

dels i förekommande fall med sakanslag sammanföra anslag till avlöningar åt extra tjänstemän i högst 19:e lönegraden samt till arvoden åt tillfälliga befattningshavare.

Stockholm den 20 januari 1960

Jarl Hjalmarson

Martin Skoglund

Tage Magnusson

Leif Cassel

T. G. von Seth

Einar Hæggbloom

Ernst V. Staxäng

Gunnar Heckscher

Karin Wetterström

Carl Östlund